

LAB AUTISM

Μετάβαση Ατόμων με Αναπτυξιακές Διαταραχές, Αυτισμό στην Αγορά Εργασίας

& Open Info Day

28

ΜΑΡΤΙΟΥ

2025

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Αίθουσα Συνεδρίων «Καθηγητή Ηλία Ι. Κουσκουβέλη»
(1ος όροφος)

ΥΒΡΙΔΙΚΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ

ΔΩΡΕΑΝ
ΕΓΓΡΑΦΗ

ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

Μετάβαση Ατόμων με Αναπτυξιακές Διαταραχές, Αυτισμό στην Αγορά Εργασίας

& Open Info Day

ΥΒΡΙΔΙΚΗ ΔΙΕΣΔΑΓΩΓΗ

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ

Προετοιμασία και Μετάβαση των ατόμων με χαρακτηριστικά αυτισμού στην αγορά εργασίας την εποχή της ΤΝ

Συριοπούλου - Δελλή Χριστίνα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Περίληψη

Η ένταξη ατόμων με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ) στον εργασιακό χώρο συνοδεύεται από προκλήσεις και ευκαιρίες. Τα άτομα με ΔΑΦ αντιμετωπίζουν κοινωνικές και επικοινωνιακές δυσκολίες καθώς και αισθητηριακές ευαισθησίες. Ωστόσο διαθέτουν και μοναδικές ικανότητες, όπως η προσοχή στη λεπτομέρεια, η αναγνώριση προτύπων, η αφοσίωση σε ιδιαίτερα ενδιαφέροντα και η καινοτόμος σκέψη. Εταιρείες όπως η Microsoft, η SAP και η Specialisterne έχουν αναπτύξει πρωτοβουλίες για την ένταξη ατόμων με ΔΑΦ στην αγορά εργασίας χρησιμοποιώντας ψηφιακές τεχνολογίες και τεχνητή νοημοσύνη (ΤΝ) για την υποστήριξη των αναγκών τους. Προγράμματα υπογραμμίζουν τα οφέλη της νευροδιαφορετικότητας, όπως η καινοτομία και η παραγωγικότητα. Με τη δημιουργία ενταξιακών περιβαλλόντων και την αξιοποίηση εργαλείων ΤΝ, οι οργανισμοί μπορούν να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες των ατόμων με ΔΑΦ, προωθώντας τόσο την κοινωνική όσο και την οικονομική ανάπτυξη. Η παρούσα εργασία διερευνά τις προκλήσεις, τις δυνατότητες και τα οφέλη της ένταξης ατόμων με ΔΑΦ στο εργασιακό περιβάλλον, τονίζοντας τη σημασία της εξατομικευμένης υποστήριξης και των ενταξιακών πρακτικών.

28
ΜΑΡΤΙΟΥ
2025

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Αίθουσα Συνεδρίων «Καθηγητή Ηλία Ι. Κουσκουβέλη»
(1ος όροφος)

Μετάβαση Ατόμων με Αναπτυξιακές
Διαταραχές, Αυτισμό στην Αγορά Εργασίας

& Open Info Day

ΥΒΡΙΔΙΚΗ ΔΙΕΣΔΩΓΗ

Κάνοντας πραγματικότητα το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην εργασία: Προκλήσεις, εμπόδια, πολιτικές

Ζαφειροπούλου Φωτεινή
Υπεύθυνη Διεθνών Σχέσεων ΕΣΑμεΑ

Περίληψη

Θα γίνει μια σύντομη παρουσίαση των νομοθετικών διατάξεων που ισχύουν σχετικά με τα άτομα με αναπηρία και των συνεχών παρεμβάσεων από πλευράς της ΕΣΑμεΑ για την κατοχύρωση του δικαιώματος στην εργασία και την ένταξη στην κοινωνία.

Θα αναφερθούν οι προκλήσεις, τα εμπόδια και οι πολιτικές που είτε βελτιώνουν είτε αποκλείουν αυτό το δικαίωμα.

Μετάβαση Ατόμων με Αναπτυξιακές Διαταραχές, Αυτισμό στην Αγορά Εργασίας

& Open Info Day

ΥΒΡΙΔΙΚΗ ΔΙΕΣΔΩΓΗ

Το νομοθετικό πλαίσιο για το δικαίωμα στην εργασία των ατόμων με αναπηρία και η πρόσφατη εμπειρία εφαρμογής του στα άτομα με δυσλεξία.

Μπαρτζελιώτης Λ. Κωνσταντίνος

LLM, Ειδικός Επιστήμονας στο Συνήγορο του Πολίτη

Περίληψη

Το δικαίωμα στην εργασία αναγνωρίζεται ως ανθρώπινο δικαίωμα από διεθνείς συνθήκες και το Σύνταγμα. Στην Ελλάδα μέχρι το πρώτο μισό της δεκαετίας του 2000, τα εργασιακά δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία αφορούσαν σχεδόν αποκλειστικά τους διορισμούς ή προσλήψεις με ποσοστώσεις στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα. Την τελευταία εικοσαετία σημαντική εξέλιξη απετέλεσε η ενσωμάτωση στο ελληνικό δίκαιο νομοθεσίας της ΕΕ και της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία που κατοχυρώνουν το δικαίωμά τους για ισότητα σε όλες τις πτυχές της ζωής. Στον πυρήνα των εξελίξεων αυτών βρίσκεται η θεώρηση της αναπηρίας ως μέρους της ανθρώπινης ποικιλομορφίας και η αλλαγή της εστίασης από τη σωματική, ψυχική ή διανοητική πάθηση ή βλάβη στην αλληλεπίδραση της κάθε πάθησης ή βλάβης με το φυσικό, το δομημένο ή το κοινωνικό περιβάλλον.

Σε σχέση με την εργασία, η ουσιαστική ισότητα επιβάλλει τη λήψη όλων των ενδεδειγμένων για την κάθε περίπτωση μέτρων που δεν συνεπάγονται δυσανάλογο κόστος. Η αναπηρία δεν θα πρέπει να οδηγεί σε άμεσες ή έμμεσες διακρίσεις κατά την πρόσβαση στην εργασία και την επαγγελματική κατάρτιση, ωστόσο ειδικές επαγγελματικές απαιτήσεις μπορούν κατ' εξαίρεση να δικαιολογήσουν τέτοια διακριτική μεταχείριση, εφόσον τηρείται η αρχή της αναλογικότητας. Σε εφαρμογή του τελευταίου αυτού κανόνα στηρίχθηκε η άρνηση της Ακαδημίας Εμπορικού Ναυτικού να δεχθεί την προφορική εξέταση στα μαθήματά της των ατόμων με δυσλεξία, καθώς και ο αποκλεισμός των υποψήφιων με δυσλεξία από τις Στρατιωτικές Σχολές και της Ακαδημίας Αξιωματικών της Ελληνικής Αστυνομίας και της Πυροσβεστικής.

Μετάβαση Ατόμων με Αναπτυξιακές Διαταραχές, Αυτισμό στην Αγορά Εργασίας

& Open Info Day

ΥΒΡΙΔΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Δημιουργώντας συνθήκες για την ισότιμη μετάβαση των μαθητών/τριών με αναπηρία από την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας: Προκλήσεις και προοπτικές σε επίπεδο εκπαιδευτικής πολιτικής και παιδαγωγικής πράξης.

Χριστοπούλου Αθηνά - Άννα¹ & Φλώρου Βασιλική²

¹ Προϊσταμένη Τμήματος Προάσπισης Δικαιωμάτων Μαθητών με Αναπηρία, Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής, Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων & Αθλητισμού/Εθνική Εκπρόσωπος- Μέλος Δ.Σ. του Ευρωπαϊκού Φορέα Ειδικής Αγωγής και Ενταξιακής Εκπαίδευσης.

² Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής-Σύμβουλος Σταδιοδρομίας, Τμήμα Προάσπισης Δικαιωμάτων Μαθητών με Αναπηρία, Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής, Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων & Αθλητισμού.

Περίληψη

Η αναγκαιότητα διασφάλισης του δικαιώματος ισότιμης μετάβασης των μαθητών/τριών με αναπηρία στην αγορά εργασίας πρωτοστατεί στις διεκδικήσεις του αναπηρικού κινήματος σε διεθνές και εθνικό επίπεδο και υπογραμμίζεται, επίσης, ρητώς από μια εκτεταμένη σειρά πορισμάτων διεθνών ερευνών (European Agency for Special Needs & Inclusive Education, 2018) καθώς και προταγμάτων Διεθνών Συμβάσεων και Ευρωπαϊκών Συστάσεων (UN CRPD, 2006, European Commission, 2021). Επιπροσθέτως, η προαγωγή συνθηκών ισότιμης πρόσβασης στην αγορά εργασίας αποτελεί βασικό πυλώνα της Εθνικής Στρατηγικής για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2024-2030. Ειδικά για τη χώρα μας, η εν λόγω αναγκαιότητα συμπληρωματικά υπαγορεύεται από πρόσφατα συγκριτικά στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που υποδεικνύουν ότι το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία στη χώρα μας αγγίζει το 34% έναντι του Ευρωπαϊκού μέσου όρου που υπερβαίνει το 50%, ενώ το ποσοστό αυτό για την Ελλάδα μειώνεται αισθητά, κατά σχεδόν 10 μονάδες και αγγίζει το 25%, σε συγκεκριμένες κατηγορίες αναπηρίας (European Union, 2020). Η αναγκαιότητα προαγωγής συνθηκών ισότιμης μετάβασης στην αγορά εργασίας, υπαγορεύεται, τέλος και από πορίσματα ερευνών που υποδεικνύουν μια σειρά κεντρικών προκλήσεων που υφίστανται στο εν λόγω πεδίο (EDF, 2023). Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, η παρούσα εισήγηση θα προβεί στην παρουσίαση και κριτική ανασκόπηση μίας σειράς στοχευμένων δράσεων ενίσχυσης διαδικασιών μετάβασης μαθητών/τριών με αναπηρία στην αγορά εργασίας, όπως ο θεσμός της μαθητείας, καθώς και στη διατύπωση περαιτέρω προτάσεων σε επίπεδο χάραξης εκπαιδευτικής πολιτικής.

Μετάβαση Ατόμων με Αναπτυξιακές Διαταραχές, Αυτισμό στην Αγορά Εργασίας

& Open Info Day

ΥΒΡΙΔΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Η επαγγελματική έκβαση σε νεαρούς ενήλικες με Διαταραχή Φάσματος Αυτισμού.

Μαρτίνου Μαρίνα Ματθίλδη ^{1,2}

¹Assistant Professor of Psychology in the American College of Greece

²Επιστημονική Συνεργάτιδα στην Παιδοψυχιατρική Κλινική Παίδων, Αγίας Σοφίας

Περίληψη

Μελέτες νέων με διάγνωση Διαταραχής Φάσματος του Αυτισμού (ΔΦΑ) έχουν επανειλημμένα καταδείξει τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας αυτής της ομάδας σε σχέση με το γενικό πληθυσμό. Επιπλέον, όσοι νεαροί ενήλικες με ΔΦΑ απασχολούνται, εργάζονται με καθεστώς μερικής απασχόλησης, αμείβονται λιγότερο σε σύγκριση με τους νευροτυπικούς συνομηλίκους τους, και αντιμετωπίζουν συνεχή προβλήματα να διατηρήσουν την εργασία τους. Στην παρούσα ομιλία θα παρουσιάσουμε τα τελευταία δεδομένα της διεθνούς βιβλιογραφίας που αφορούν την επαγγελματική αποκατάσταση νεαρών ενηλίκων με ΔΦΑ καθώς και τις προτάσεις/πρωτοβουλίες που έχουν γίνει/γίνονται για την αυξημένη συμπερίληψη αυτής της ομάδας σε τομείς εργασίας. Θα μιλήσουμε για κάποια εργαλεία που θα μπορούσαν να φανούν χρήσιμα στην αξιολόγηση δυνατοτήτων και προτιμήσεων σε άτομα με ΔΦΑ με σκοπό την καλύτερη αντιστοιχία εργασιακού περιβάλλοντος και προφίλ του υποψηφίου. Τέλος, θα παρουσιάσουμε κάποια πρώτα αποτελέσματα από την δική μας μελέτη με τίτλο «Νέες ευκαιρίες εργασίας σε νεαρούς ενήλικες με Διαταραχή Φάσματος Αυτισμού σε ηλικία μετάβασης» που αφορούν την εργασιακή έκβαση νεαρών ενηλίκων που έλαβαν διάγνωση ΔΦΑ στην παιδική ηλικία.

Μετάβαση Ατόμων με Αναπτυξιακές Διαταραχές, Αυτισμό στην Αγορά Εργασίας

& Open Info Day

ΥΒΡΙΔΙΚΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ

Επαγγελματική ένταξη ληπτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας: Καλές πρακτικές, προκλήσεις και ευκαιρίες.

Δρόσος Νίκος

Αναπληρωτής Καθηγητής Επαγγελματικής Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου & Επιστημονικά Υπεύθυνος Εξειδικευμένου Γραφείου Υποστηριζόμενης Απασχόλησης Δυτικής Αθήνας

Περίληψη

Η εισήγηση θα επικεντρωθεί στις στρατηγικές και τις μεθόδους που συμβάλλουν στην επαγγελματική ένταξη των ληπτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας, αναδεικνύοντας τόσο τις καλές πρακτικές όσο και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζονται στο πεδίο. Θα δοθεί έμφαση σε δύο βασικά μοντέλα ένταξης τους Κοινωνικούς Συνεταιρισμούς Περιορισμένης Ευθύνης (ΚΟΙΣΠΕ) και το μοντέλο υποστηριζόμενης εργασίας, τα οποία έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικά στη βελτίωση της κοινωνικής και επαγγελματικής ένταξης των ατόμων με ψυχικές διαταραχές. Οι ΚΟΙΣΠΕ είναι ένας επιτυχημένος θεσμός που προωθεί την κοινωνική και εργασιακή ενσωμάτωση μέσω της δημιουργίας θέσεων εργασίας και έχουν συμβάλει σημαντικά στη μείωση του στίγματος, στην ανάπτυξη επαγγελματικών δεξιοτήτων και στην αυτονομία των εργαζομένων. Παράλληλα, το μοντέλο υποστηριζόμενης εργασίας δίνει έμφαση στη διατήρηση του ατόμου σε μια ανταγωνιστική θέση εργασίας στην ελεύθερη αγορά με τη συνεχή υποστήριξη ενός εργασιακού συμβούλου. Αναλύθηκαν οι βασικές αρχές του μοντέλου, όπως η εξατομικευμένη προσέγγιση, η παροχή εκπαίδευσης και η μεσολάβηση με τους εργοδότες. Πετυχημένο παράδειγμα παροχής υπηρεσιών υποστηριζόμενης εργασίας σε άτομα με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα είναι το Γραφείο Υποστήριξης της Απασχόλησης της ΠΕΨΑΕΕ που λειτουργεί από το 2010. Επίσης, το 2024 ξεκίνησε η πιλοτική λειτουργία ενός Δικτύου Εξειδικευμένων Γραφείων Υποστηριζόμενης Απασχόλησης (ΕΓΥΑ) για τον πληθυσμό αυτό από την Πανελλήνια Ομοσπονδία Κοινωνικών Συνεταιρισμών (ΠΟΚΟΙΣΠΕ). Τα πλεονεκτήματα περιλαμβάνουν την ενίσχυση της αυτοεκτίμησης και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των εργαζομένων. Ωστόσο, υπάρχει ανάγκη για ευαισθητοποίηση των εργοδοτών και η εξασφάλιση υποστηρικτικών μηχανισμών σε βάθος χρόνου.

Μετάβαση Ατόμων με Αναπτυξιακές Διαταραχές, Αυτισμό στην Αγορά Εργασίας

& Open Info Day

ΥΒΡΙΔΙΚΗ ΔΙΕΣΔΩΓΗ

Χτίζοντας γέφυρες για μια αποτελεσματική μετάβαση των ατόμων με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος στην εκπαίδευση και στην εργασία.

Ασβεστάς Αναστάσιος

Σύμβουλος Εκπαίδευσης, Πιστοποιημένος Σύμβουλος Σταδιοδρομίας/Επαγγελματικού Προσανατολισμού
(Επίπεδο Α΄ - ΕΟΠΠΕΠ)

Περίληψη

Τα άτομα με Δ.Α.Φ. συχνά αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην εύρεση και τη διατήρηση της εργασίας, αλλά και στην ολοκλήρωση της μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, γεγονός που μπορεί να επηρεάσει την αυτοπεποίθησή τους για μια ανεξάρτητη ζωή μετά το σχολείο. Η συγκεκριμένη εργασία θα επισημάνει τις προκλήσεις και τις στρατηγικές που σχετίζονται με τη μετάβαση των ατόμων με Δ.Α.Φ. από το σχολείο στην ενήλικη ζωή, εστιάζοντας ιδιαίτερα στην εκπαίδευση και την απασχόληση. Η παροχή υπηρεσιών συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού μπορεί να επιφέρει σημαντικά αποτελέσματα που σχετίζονται και με την ποιότητα της ζωής τους, επιδιώκοντας την ισότιμη ένταξή τους στην εκπαίδευση και στην αγορά εργασίας. Με στόχο τη βελτίωση του ποσοστού απασχόλησης των ατόμων με Δ.Α.Φ., είναι απαραίτητο, μεταξύ άλλων, να εντοπιστούν οι παράγοντες που σχετίζονται με την επιτυχή μετάβασή τους στην εργασία από την οπτική γωνία των ίδιων των ατόμων, καθώς και αυτών που εργάζονται μαζί τους, τους εκπαιδεύουν ή τους υποστηρίζουν αλλά και να αναφερθούν σχετικές πρακτικές.

Λέξεις-Κλειδιά: Μετάβαση, Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος, συμβουλευτική σταδιοδρομίας, επαγγελματικός προσανατολισμός

Μετάβαση Ατόμων με Αναπτυξιακές Διαταραχές, Αυτισμό στην Αγορά Εργασίας

& Open Info Day

ΥΒΡΙΔΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Η επαγγελματική κατάρτιση σε Προστατευόμενα Κέντρα Εργασίας. Το παράδειγμα του ΕΚΕΚ ΑΜΕΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ της ΔΥΠΑ.

Γρηγορίου Βασίλειος

Διευθυντής Εκπαιδευτικού Κέντρου Επαγγελματικής Κατάρτισης Ατόμων με Αναπηρία της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης (ΕΚΕΚ Αμεα Θεσ/κης)

Περίληψη

Το ΕΚΕΚ ΑΜΕΑ αποτελεί Σχολή Επαγγελματικής Κατάρτισης νέων και εφήβων με αναπηρίες, μεταξύ των οποίων και αναπηρίες που εντάσσονται στις διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές.

Οι σπουδαστές καταρτίζονται αρχικά, στην βασική επαγγελματική κατάρτιση και εκπαιδεύονται στην απόκτηση βασικών γνώσεων στην ειδικότητά τους. Παράλληλα στη Σχολή οι σπουδαστές παρακολουθούν γενικά μαθήματα, όπως φιλολογικά, μουσική, εικαστικά και φυσική αγωγή. Σε όλη τη διάρκεια των σπουδών, παρέχεται στους σπουδαστές και στις οικογένειές τους ψυχολογική και κοινωνική υποστήριξη.

Μετά τη λήξη του βασικού προγράμματος κατάρτισης, οι σπουδαστές εντάσσονται στα Κέντρα Προστατευόμενης Εργασίας (ΚΕΠΕ). Σκοπός της λειτουργίας των ΚΕΠΕ είναι η διασύνδεση με την αγορά εργασίας και η παροχή προστατευμένης εργασίας στα εργαστήρια της Σχολής. Το πρόγραμμα κατάρτισης των ΚΕΠΕ διαφοροποιείται από την βασική κατάρτιση και στοχεύει στην παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών.

Στους σπουδαστές των ΚΕΠΕ παρέχεται ασφάλιση και μηνιαίο επίδομα ίσο με το 40% του ανειδίκευτου.

Οι σπουδαστές των ΚΕΠΕ καταρτίζονται στις ειδικότητες της Πληροφορικής, του Γεωτεχνικού, του Ξυλουργικού, της Κοπτικής – Ραπτικής και της Υφαντικής – Ταπητουργίας. Τη δεδομένη χρονική στιγμή το σύνολο των σπουδαστών των ΚΕΠΕ είναι 60.

Το πρόγραμμα αυτό βρίσκεται σε πειραματικό στάδιο, απαιτεί νομοθετικές παρεμβάσεις και ρυθμίσεις από τη ΔΥΠΑ και από συναρμόδιες υπηρεσίες έτσι ώστε να εξελιχθεί και να είναι πιο αποτελεσματικό. Παράλληλα απαιτείται συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων για την εξάλειψη παραγόντων που εμποδίζουν την προώθηση στην εργασία των νέων με αναπηρία.

Μετάβαση Ατόμων με Αναπτυξιακές Διαταραχές, Αυτισμό στην Αγορά Εργασίας

& Open Info Day

ΥΒΡΙΔΙΚΗ ΔΙΕΣΔΩΓΗ

Νέες Τεχνολογίες στον Αυτισμό: Θετικά, Αρνητικά και Οφέλη

Γκούβας Νικόλαος

Ψυχίατρος, Επιστ. Διευθυντής ΑΡΙΑΔΝΗ II

Υπεύθυνος ΤΝ, Παγκόσμια Ψυχιατρική εταιρεία

Μέλος ΔΣ & Πρόεδρος κλάδου Πληροφορικής & καινοτόμων Τεχνολογιών Ελληνική Ψυχιατρική Εταιρεία

Περίληψη

Η παρουσίαση εστιάζει στη χρήση σύγχρονων τεχνολογιών για την υποστήριξη ατόμων με αυτισμό. Αναλύονται εργαλεία όπως εφαρμογές κινητών, λογισμικά εκπαίδευσης, ρομποτική και τεχνητή νοημοσύνη, που συμβάλλουν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων επικοινωνίας, κοινωνικής αλληλεπίδρασης και αυτονομίας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στα θετικά αποτελέσματα, όπως η εξατομίκευση της υποστήριξης, η ευκολία πρόσβασης και η δυνατότητα συνεχούς παρακολούθησης της προόδου.

Παράλληλα, εξετάζονται οι προκλήσεις, όπως η υψηλή οικονομική επιβάρυνση, η ανάγκη εξειδικευμένης εκπαίδευσης για χρήση των εργαλείων και οι πιθανές αρνητικές επιπτώσεις στην ανθρώπινη αλληλεπίδραση. Με παραδείγματα επιτυχημένων εφαρμογών και ερευνών, επιδιώκεται η αποτύπωση του ρόλου της τεχνολογίας στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των ωφελοούμενων, τονίζοντας τη σημασία της προσαρμογής της στις ατομικές ανάγκες.

Η παρουσίαση καταλήγει με συστάσεις για τη βέλτιστη αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία επιστημόνων, εκπαιδευτικών και οικογενειών.

Μετάβαση Ατόμων με Αναπτυξιακές Διαταραχές, Αυτισμό στην Αγορά Εργασίας

& Open Info Day

ΥΒΡΙΔΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Υποστήριξη φοιτητών/τριών με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ) στο Πανεπιστήμιο και η πρόκληση της μετάβασης στο χώρο εργασίας.

¹ Ηλιοπούλου Μαρία, ² Κρασαδάκη Ευαγγελία, ³ Ουγγρίνης Κωνσταντίνος Αλκέτας, ⁴ Συριοπούλου- Δελλή, Χριστίνα, ⁵ Αντωνοπούλου Αικατερίνη, ⁶ Σταμπολτζή Αγλαΐα, ⁷ Παπούδη, Δέσποινα

¹ Ψυχολόγος, Πρόεδρος Ελληνικού Συλλόγου για το Σύνδρομο Asperger

² Υπεύθυνη ΚΕΔΙΜΑ, Πολυτεχνείο Κρήτης

³ Καθηγητής, Αντιπρύτανης, Πολυτεχνείο Κρήτης

⁴ Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

⁵ Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

⁶ ΕΔΙΠ Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

⁷ Επίκουρη Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Περίληψη

Το πανεπιστήμιο είναι προνομιακός χώρος για τους φοιτητές/τριες στο αυτιστικό φάσμα γιατί τους επιτρέπει να ασχοληθούν σε βάθος με τα ενδιαφέροντα και τις προτιμήσεις τους αξιοποιώντας το καλό νοητικό τους δυναμικό. Οι αυτιστικοί φοιτητές/τριες διαθέτουν πολλές δεξιότητες απαραίτητες για τις σπουδές τους, συναντούν όμως σημαντικές δυσκολίες προσαρμογής στον ακαδημαϊκό, κοινωνικό και προσωπικό τομέα. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η παρουσίαση του Δικτύου «Φιλικά Πανεπιστημιακά Περιβάλλοντα για Άτομα με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος» το οποίο δημιουργήθηκε με αφορμή το νόμο που θεσμοθετήθηκε το 2022 σύμφωνα με τον οποίο οι μαθητές στο φάσμα του αυτισμού με αναπηρία τουλάχιστον 67% μπορούν να εισαχθούν στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, βάσει της προτίμησής τους ως ειδική κατηγορία με το 5%. Το Δίκτυο είναι συνέργεια τεσσάρων Ελληνικών Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και του Ελληνικού Συλλόγου για το Σύνδρομο Άσπεργκερ και έχει ως στόχο την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της ακαδημαϊκής κοινότητας απέναντι στην ισότιμη φοίτηση των φοιτητών/φοιτητριών με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ) στην Γ/θμια εκπαίδευση. Στην παρούσα εργασία αποτυπώνονται οι καλές πρακτικές που εφαρμόζονται ήδη στα τέσσερα Ιδρύματα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης για την υποστήριξη των αυτιστικών φοιτητών/τριών, ενώ προτείνεται έρευνα για την καταγραφή του ρυθμού αποφοίτησής τους από τα πανεπιστήμια και στοχευμένες δράσεις για την επιτυχή ολοκλήρωση των σπουδών τους και την προετοιμασία για τη μετάβασή τους στο χώρο εργασίας. Η συνεργασία μεταξύ πανεπιστημίων, εργοδοτών και οργανισμών υπεράσπισης των δικαιωμάτων των αυτιστικών ατόμων είναι κρίσιμη. Μαζί, μπορούν να δημιουργήσουν προγράμματα που διευκολύνουν τη μετάβαση στην εργασία και προωθούν τη μακροπρόθεσμη επαγγελματική επιτυχία. Η υποστήριξη φοιτητών/τριών με ΔΑΦ είναι μια ευκαιρία αξιοποίησης ενός πολύτιμου δυναμικού που θα εμπλουτίσει τους χώρους εργασίας και θα προάγει την καινοτομία.

Μετάβαση Ατόμων με Αναπτυξιακές Διαταραχές, Αυτισμό στην Αγορά Εργασίας

& Open Info Day

ΥΒΡΙΔΙΚΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ

Μονάδα Ισότητας Πρόσβασης Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Μύαρη Μαρία

Προϊσταμένη Μονάδας Ισότητας Πρόσβασης

Πανεπιστήμιο Μακεδονία

Περίληψη

Η Μονάδα Ισότητας Πρόσβασης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας ιδρύθηκε το καλοκαίρι του 2024 με σκοπό την υλοποίηση του Σχεδίου Ισότητας Πρόσβασης Ατόμων με Αναπηρία ή/και Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες του Πανεπιστημίου Μακεδονίας.

Το Σχέδιο περιλαμβάνει τα τεχνικά και μη μέτρα ισότητας πρόσβασης και το χρονοδιάγραμμα εφαρμογής τους, καθώς και τη διαδικασία εφαρμογής εισηγήσεων για τη βελτίωση του σχεδίου. Αφορά στη χάραξη και την εφαρμογή της πολιτικής ισότητας πρόσβασης, που στοχεύει στην εξασφάλιση της πλήρους συμμετοχής των μελών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες της πανεπιστημιακής κοινότητας στο σύνολο των εκπαιδευτικών, ερευνητικών και διοικητικών δραστηριοτήτων που διεξάγονται από το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Η εφαρμογή της πολιτικής ισότητας πρόσβασης θα συμβάλει αποτελεσματικά στην κάλυψη των αναγκών τους και στην παροχή γνώσεων και δεξιοτήτων για την ανάδειξη των ικανοτήτων τους, στην κατ' ουσία διασφάλιση της ισότητας και χωρίς περιορισμούς πρόσβασής τους στην πανεπιστημιακή κοινότητα και στις επιμέρους δράσεις της, μέσα στα πλαίσια των δραστηριοτήτων και των καθηκόντων τους, αλλά και στη συνολική αναβάθμιση του επιπέδου σπουδών.

Με στόχο την καλύτερη παροχή υπηρεσιών της Μονάδας, το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας εντάχθηκε με επιτυχία στο πρόγραμμα «Υποστήριξη Παρεμβάσεων Ισότητας Πρόσβασης Ατόμων με Αναπηρία και Άλλες Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες», το οποίο θα χρηματοδοτηθεί μέσω του προγράμματος «Κεντρική Μακεδονία 2021-2027» (Προτεραιότητα «Πρωώθηση της Κοινωνικής Συνοχής στην Κεντρική Μακεδονία - ΕΚΤ+»), με συνολικό προϋπολογισμό 980.000 ευρώ για την περίοδο 2024-2027.

Μέσω του προγράμματος αυτού το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας επιδιώκει τη δημιουργία ενός εκπαιδευτικού περιβάλλοντος χωρίς αποκλεισμούς που θα διασφαλίζει την ισότιμη πρόσβαση των φοιτητών/τριών με διαφορετικές ικανότητες και απαιτήσεις στις ακαδημαϊκές σπουδές, καθώς και την ισότιμη και χωρίς περιορισμούς συμμετοχή τους στη «ζωή» της πανεπιστημιακής κοινότητας.

Με στόχο την περαιτέρω βελτίωση της καθολικής προσβασιμότητας του Πανεπιστημίου και των υπηρεσιών που παρέχει, επιδιώκεται επίσης η ένταξη στο πρόγραμμα «Φυσική προσβασιμότητα ΑμεΑ και αναβάθμιση εξοπλισμών στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα» του προγράμματος «Κεντρική Μακεδονία 2021-2027», το οποίο αφορά μεταξύ άλλων υποδομές για τη φυσική προσβασιμότητα, υλικό

Μετάβαση Ατόμων με Αναπτυξιακές Διαταραχές, Αυτισμό στην Αγορά Εργασίας & Open Info Day

ΥΒΡΙΔΙΚΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ

28

ΜΑΡΤΙΟΥ 2025

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Αίθουσα Συνεδρίων «Καθηγητή Ηλία Ι. Κουσκουβέλη»
(1ος όροφος)

εξοπλισμό και λογισμικό υποστηρικτικών τεχνολογιών για την ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και εξοπλισμό για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση και διαδικτυακή μάθηση και δια βίου μάθηση χωρίς αποκλεισμούς.

Μετάβαση Ατόμων με Αναπτυξιακές Διαταραχές, Αυτισμό στην Αγορά Εργασίας

& Open Info Day

ΥΒΡΙΔΙΚΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ

Εύρεση και διατήρηση εργασίας για άτομα στο φάσμα του αυτισμού: Το Πρόγραμμα JobsLink του Ελ.σ.σ.Α

¹ Μαρία Ηλιοπούλου, ² Γιώργος Ναθαναήλ,

¹ Ψυχολόγος, Πρόεδρος Ελ.σ.σ.Α,

² Σύμβουλος Επιχειρήσεων, Μέλος Επιστημονικής Επιτροπής Ελ.σ.σ.Α

*Ενημέρωση του κοινού από την ομάδα του Ελ.σ.σ.Α για πρακτικά ζητήματα πρόσβασης ατόμων με
αυτισμό στην αγορά εργασίας. Δυνατότητες συμμετοχής στο πρόγραμμα JobsLink.*

Υπεύθυνος: Νίκος Καλογεράς, ψυχολόγος, συντονιστής ομάδας μεντόρων-διαμεσολαβητών του Ελ.σ.σ.Α

Μετάβαση Ατόμων με Αναπτυξιακές Διαταραχές, Αυτισμό στην Αγορά Εργασίας

& Open Info Day

ΥΒΡΙΔΙΚΗ ΔΙΕΣΔΟΓΗ

Ανοίγοντας διαδρομές εργασίας στο φάσμα του αυτισμού

Λιανού Ευγενία

Επιστημονικά Υπεύθυνη, Εξειδικευμένο Γραφείο Υποστηριζόμενης Απασχόλησης ατόμων με Διαταραχές Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ)Κοι.Σ.Π.Ε Διαδρομές

Περίληψη

Το Εξειδικευμένο Γραφείο Υποστηριζόμενης Απασχόλησης (ΕΓΥΑ) για άτομα με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ) έχει ως στόχο την στήριξη, καθοδήγηση και ενσωμάτωση στην αγορά εργασίας, ατόμων με ΔΑΦ που επιθυμούν να εργαστούν. Η λειτουργία του ΕΓΥΑ υπάγεται στον Κοι.Σ.Π.Ε. «Διαδρομές» και αποτελεί μέρος του Δικτύου Υποστηριζόμενης Απασχόλησης σε Αθήνα, Πάτρα και Θεσσαλονίκη. Φορέας χρηματοδότησης του έργου είναι το Υπουργείο Υγείας και φορέας υλοποίησης η Πανελλήνια Ομοσπονδία Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης (ΠοΚοιΣΠΕ).

Σε μια κοινωνία που εξελίσσεται, η βαρύτητα της εστίασης στο ανθρώπινο κεφάλαιο, καθιστά επιβεβλημένη την συμπερίληψη όλων των εργαζομένων που διαθέτουν ταλέντα και δεξιότητες. Η υποστηριζόμενη απασχόληση δίνει έμφαση στην έμμισθη εργασία, την ένταξη στην ελεύθερη αγορά εργασίας και την συνεχή και εξατομικευμένη υποστήριξη του ατόμου, αλλά και του εργοδότη. Άλλωστε, οι επιχειρήσεις που διακρίνονται από ποικιλομορφία είναι πιο παραγωγικές, αποδοτικές και καινοτόμες, καθώς έχουν την ευκαιρία να συνδυάσουν διαφορετικές αντιλήψεις και οπτικές. Παράλληλα, η βελτίωση της ποιότητας ζωής, η ευκαιρία για ανάκτηση της αυτοαξίας τους ως ισότιμα μέλη της κοινωνίας, η ενίσχυση της αυτονομίας, η ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων και το αίσθημα του «ανήκειν» στην κοινότητα αποτελούν μερικά μόνο από τα οφέλη που προκύπτουν από την ένταξη των ατόμων με ΔΑΦ στην αγορά εργασίας.

Μετάβαση Ατόμων με Αναπτυξιακές Διαταραχές, Αυτισμό στην Αγορά Εργασίας

& Open Info Day

ΥΒΡΙΔΙΚΗ ΔΙΕΣΔΩΓΗ

Ακούγοντας τα ίδια τα άτομα

Χουζανός Παύλος

Πρόεδρος της Εταιρείας Προστασίας Αυτιστικών Ατόμων, Παράρτημα Θεσσαλονίκης

Προβολή της συνέντευξης των ατόμων με ΔΑΦ σχετικά τα βιώματα, τις εμπειρίες και τους προβληματισμούς τους που αφορούν την ένταξη τους στον επαγγελματικό χώρο

Μετάβαση Ατόμων με Αναπτυξιακές Διαταραχές, Αυτισμό στην Αγορά Εργασίας

& Open Info Day

ΥΒΡΙΔΙΚΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ

Ανακαλύπτοντας τη Δύναμη της Συμμετοχής: Η Εμπειρία ωφελούμενης του συλλόγου Μ.Α.μ.Α ως εθελόντρια στη Δημόσια Βιβλιοθήκη Βέροιας

Γεωργιάδου Στεφανάκη Ελένη

Μητέρα αυτιστικού νέου, Πρόεδρος της Μέριμνας Ατόμων με Αυτισμό, Βέροια, Πρέσβειρα της Πανελλήνιας Καμπάνιας 'Σειρά Σου'

Περίληψη

Η εισήγηση επικεντρώνεται στην προσωπική εμπειρία μιας νέας γυναίκας με αυτισμό, η οποία προσφέρει εθελοντικές υπηρεσίες στη Δημόσια Βιβλιοθήκη Βέροιας. Μέσα από την ιστορία της, αναδεικνύεται η σημασία του εθελοντισμού ως εργαλείου για την κοινωνική ένταξη ατόμων με αυτισμό και την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων. Η παρουσίαση θα αναλύσει τις προκλήσεις και τα οφέλη που προκύπτουν τόσο για την ίδια όσο και για την κοινότητα, καθώς και πώς η βιβλιοθήκη λειτουργεί ως περιβάλλον αποδοχής και ανάπτυξης προσωπικών ικανοτήτων. Στόχος είναι να τονιστεί η δύναμη του εθελοντισμού στην προώθηση της συμπερίληψης και στην άρση των στερεοτύπων γύρω από τον αυτισμό.

Μετάβαση Ατόμων με Αναπτυξιακές Διαταραχές, Αυτισμό στην Αγορά Εργασίας

& Open Info Day

ΥΒΡΙΔΙΚΗ ΔΙΕΣΔΟΧΗ

"Είναι Σειρά σου να δώσεις Σειρά", μια καμπάνια ευαισθητοποίησης για τις αόρατες αναπηρίες

Γεωργιάδου Στεφανάκη Ελένη

Μητέρα αυτιστικού νέου, Πρόεδρος της Μέριμνας Ατόμων με Αυτισμό, Βέροια, Πρέσβειρα της Πανελλήνιας Καμπάνιας 'Σειρά Σου'

Περίληψη

Πρόκειται για μία πανελλήνια καμπάνια που η έμπνευση της υπήρξε η συζήτηση με γονείς αυτιστικών και νοητικά ανάπηρων παιδιών, οι οποίοι μοιράστηκαν τη δυσκολία τους να κινηθούν σε καθημερινές δραστηριότητες όπου απαιτείται αναμονή σε ουρά όταν συνοδεύουν το παιδί τους. Σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, οι γονείς φορούν ένα διακριτό σήμα, στη θέα του οποίου παραχωρείται προτεραιότητα, χωρίς να πρέπει να μπουν στην άβολη θέση εξηγήσεων σε τρίτους. Το ίδιο ξεκινάει και εδώ στην Ελλάδα. Στόχος είναι να καταστεί αναγνωρίσιμο το διακριτικό σήμα που σχεδιάστηκε από εικαστικό, μητέρα αυτιστικού παιδιού, στην ελληνική πραγματικότητα!

Η καμπάνια έχει ενταχθεί στην Εθνική Στρατηγική για τα Δικαιώματα των ΑμεΑ 2024-2025

Links:

- https://nevronas.gr/seira-soy-den-einai-apla-ena-sima-einai-chara-paichnidi-anasa-oratotita-kai-noiaximol/?fbclid=IwY2xjawH9nJleHRuA2FlbQlXMAABHapHrQGF7x8EGB5Jbe-4EuFcfNGJuyKiEyBr-Y6bjTQM07GHYu2A1J60OQ_aem_zj3Pnebg3ic1hR03jMfJpw
- <https://www.facebook.com/seirasou>
- [https://www.facebook.com/mamaveria/posts/pfbid026Bps1HCT1iQWL33eAqfV1cgjr1PMF7LxM1H2fmDLdJGpJ6XAPhDiWm8kT2YxjqJTl?_cft__\[0\]=AZUIYomX7SEafb-bxo5p7j46GLxBZy-PtRMMDQwQ_vUK6wssZy893O0EtPiMuNZ69rrT8C-e71xzdFmNQ0XadBMIEwp24k5mQqi24kxalDpCUUMpqb5iHAW-DijzYEdfCKLXHURztGFw57_oZfklu1hcmlQyyk3pnh2XvuUsDb0d_Xk1YuS7FUP99OyW1xuotF4s&_tn_=%2CO%2CP-R](https://www.facebook.com/mamaveria/posts/pfbid026Bps1HCT1iQWL33eAqfV1cgjr1PMF7LxM1H2fmDLdJGpJ6XAPhDiWm8kT2YxjqJTl?_cft__[0]=AZUIYomX7SEafb-bxo5p7j46GLxBZy-PtRMMDQwQ_vUK6wssZy893O0EtPiMuNZ69rrT8C-e71xzdFmNQ0XadBMIEwp24k5mQqi24kxalDpCUUMpqb5iHAW-DijzYEdfCKLXHURztGFw57_oZfklu1hcmlQyyk3pnh2XvuUsDb0d_Xk1YuS7FUP99OyW1xuotF4s&_tn_=%2CO%2CP-R)
- [https://www.facebook.com/mamaveria/posts/pfbid026Bps1HCT1iQWL33eAqfV1cgjr1PMF7LxM1H2fmDLdJGpJ6XAPhDiWm8kT2YxjqJTl?_cft__\[0\]=AZUIYomX7SEafb-bxo5p7j46GLxBZy-PtRMMDQwQ_vUK6wssZy893O0EtPiMuNZ69rrT8C-e71xzdFmNQ0XadBMIEwp24k5mQqi24kxalDpCUUMpqb5iHAW-DijzYEdfCKLXHURztGFw57_oZfklu1hcmlQyyk3pnh2XvuUsDb0d_Xk1YuS7FUP99OyW1xuotF4s&_tn_=%2CO%2CP-R](https://www.facebook.com/mamaveria/posts/pfbid026Bps1HCT1iQWL33eAqfV1cgjr1PMF7LxM1H2fmDLdJGpJ6XAPhDiWm8kT2YxjqJTl?_cft__[0]=AZUIYomX7SEafb-bxo5p7j46GLxBZy-PtRMMDQwQ_vUK6wssZy893O0EtPiMuNZ69rrT8C-e71xzdFmNQ0XadBMIEwp24k5mQqi24kxalDpCUUMpqb5iHAW-DijzYEdfCKLXHURztGFw57_oZfklu1hcmlQyyk3pnh2XvuUsDb0d_Xk1YuS7FUP99OyW1xuotF4s&_tn_=%2CO%2CP-R)
- [https://www.facebook.com/eleni.georgiadoustefanaki/?_cft__\[0\]=AZXFkRVBBdobAzHBj8DSOEUUOFYEPH-Tf3YTO3B6fObCUZnz55vkApqfSlqLr3P5Lf-wcZuMR5KCF2aM0TclGG2EUKc0MZLA0c78c3B-3TU0ptBP24zXWhcpKpcgeNTA69korGOdRmMfu3dr8dX_7fDi8NsV082n4yIA-pl8NxdxjuPuonqVWhCOa65ZaRAURs&_tn_=-j%2CP-R](https://www.facebook.com/eleni.georgiadoustefanaki/?_cft__[0]=AZXFkRVBBdobAzHBj8DSOEUUOFYEPH-Tf3YTO3B6fObCUZnz55vkApqfSlqLr3P5Lf-wcZuMR5KCF2aM0TclGG2EUKc0MZLA0c78c3B-3TU0ptBP24zXWhcpKpcgeNTA69korGOdRmMfu3dr8dX_7fDi8NsV082n4yIA-pl8NxdxjuPuonqVWhCOa65ZaRAURs&_tn_=-j%2CP-R)

Μετάβαση Ατόμων με Αναπτυξιακές Διαταραχές, Αυτισμό στην Αγορά Εργασίας

& Open Info Day

ΥΒΡΙΔΙΚΗ ΔΙΕΣΔΩΓΗ

Φιλικά Πανεπιστημιακά
Περιβάλλοντα για Άτομα με ΔΑΦ

Δίκτυο «Φιλικά Πανεπιστημιακά Περιβάλλοντα για Άτομα με ΔΑΦ»

¹Ηλιοπούλου Μαρία, ²Κρασαδάκη Ευαγγελία,

³Ουγγρίνης Κωνσταντίνος Αλκέτας, ⁴Συριοπούλου-Δελλή Χριστίνα,

⁵Αντωνοπούλου Αικατερίνη, ⁶Σταμπολιτζή Αγλαΐα,

⁷Παπούδη Δέσποινα

¹Ψυχολόγος, Πρόεδρος Ελληνικού Συλλόγου για το Σύνδρομο Asperger

²Υπεύθυνη ΚΕΔΙΜΑ, Πολυτεχνείο Κρήτης

³Καθηγητής, Αντιπρύτανης, Πολυτεχνείο Κρήτης

⁴Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

⁵Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

⁶ΕΔΙΠ Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

⁷Επίκουρη Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας